

עומקא דפרשה

- כתיבת אותיות אחרונות
- כתיבת ס"ת לשמו"ת
- שער הציון

פר' וילך - במצות כתיבת ס"ת

בס"ד ערש"ק ו' תשרי תשע"ט

- קיום המצוה בספרים
- אותיות חלולות בסיום
- ממזר בכתיבת ס"ת

קיום כתיבת ס"ת בשאר ספרי קודש

הרב מאיר מנדלסון

א. הטעם שרוב העולם אינם מקפידים בזה"ז לקיים מצות כתיבת ס"ת אע"פ שמוני המצוות מנו אותה כמו"ע מדאורייתא. משום שהם סומכים על הרא"ש [ריש הל' קטנות הל' ס"ת, ומובא בטור יו"ד ע"ר] אחרי שהביא שיטת הרמב"ם שמ"ע לכתוב ס"ת, סובר הרא"ש וזהו בדורות הראשונים שהיו כותבים ס"ת ולומדים בו, אבל האידנא שכותבין ס"ת ומניחין אותו בבתי כנסיות לקרות בו ברבים, מ"ע היא על כל איש מישאל אשר ידו משגת לכתוב חומשי התורה ומשנה וגמ' ופירושיה להגות בהן הוא ובניו. כי מצות כתיבת התורה היא ללמוד בה, כדכתיב: "ולמדה את בני" שימה בפייהם". ועל ידי הגמ' והפי', ידע פל' המצות והדינים על בוריים, לכן הם הם הספרים שאדם מצווה לכתבם, וגם לא למכרם אם לא ללמוד תורה ולישא אישה, ע"כ. וכתב הב"י שכ"כ הרבינו רירוחם (נ"ב ח"ב יז): בשם הגאונים, ע"כ. וכן סובר החינוך (מצוה תרי"ג). והגר"ש גאנצפריד זצ"ל בספר אפריון מסביר שמוכן לשון הפסוק "ועתה", לפי מצב הדורות.

ב. הפוסקים שסוברים שיוצאים ג"כ בש"ס - ותמה הב"י (ס"ס ע"ה) היאך בא הרא"ש לפטור לאדם ממצות כתיבת ס"ת ולהחליפה בחומשים ובמשניות וגמרות ופירושים, שהרי לא תלה טעם החילוק בין הדורות הראשונים לדורות הללו, אלא שבדורות הללו אין לומדין בהן אלא מניחין אותן בבהכ"נ לקרות בהם ברבים, וא"כ הו"ל למימר שגם עכשיו חייבים לכתוב ס"ת וילמדו בהם כשם שהיו לומדים בדורות הראשונים, לא לפטור ממצות כתיבת ס"ת. לכן נ"ל שלא בא אלא לחדש לנו חיוב כתיבת חומשים וכו' ואיסור מכירתן שגם זה בכלל מצות כתיבת ס"ת, ושזה יותר מצוה מלכתוב ס"ת ולהניחו בבהכ"נ לקרות ברבים. אבל לכתוב ס"ת לקרות בו הוא ובניו פשיטא דגם האידנא זהו עיקר קיום מ"ע שהרי הוא נוהג בו כמו שהיו נוהגים בדורות הראשונים, ע"כ. וכן סובר המ"מ הלבוש הב"ח והט"ז (סק"ד) והשאג"א (לו) והבאר הגולה והגר"א (ב') ודברי חמודות (ה') והת"ס (שו"ת יו"ד רנ"ד) שאין הרא"ש בא לפטור מס"ת בזה"ז רק מוסיף על המצוה, כשיטת הב"י.

והשאג"א (ל"ו) יש לו ראייה חזקה כהב"י דא"ל לפטור עכשיו מצות כתיבת ס"ת משום דאין לומדים בה, שאין כתיבת ס"ת מפני הלימוד, שהרי אמרו בגמ' (סנה' כא:) דאע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו, ואם עיקר מצוה מפני הלימוד הרי יכול ללמוד מס"ת שהניחו לו אבותיו. אלא ודאי עיקר המצוה שיהיה לו ס"ת שכתבה הוא בעצמו משלו, וכיון דזהו עיקר המצוה אין לחלק בין דורות הקודמים לאלו. ובזה הוא מבטל דברי הפרישה לקמן בסעיף ג' (וע"ש איך הוא דן לפטור משום אינן בקיאים ביתירות וחסירות, וס"ת שחסר או יתר אפי' אות א' מטעלה. וע"י מנ"ח מה שהקשה עליו). וסובר **מדברגן** חייב לכתוב ס"ת בזה"ז פטעם אחר דאל"כ היתה תורה משתכחת מישאל, וכיון דע"כ צריך לכתוב חמישה חומשי תורה, ראוי לכתוב דיני קדושת ס"ת לכל דבריו עיי"ש.

ג. הפוסקים שסוברים שיוצאים רק בש"ס ולא בס"ת - אולם הדרישה (ד) והש"ך חולקים וסוברים ומחדשים בדעת הרא"ש שמקיים המצוה רק בחומשים וכד' **ולא בס"ת**, דזיל בתר טעמא, דהא השי"ת ציוה עלינו לכתוב ס"ת כדי ללמוד מתוכה, נמצא דבדורות הללו שאין לומדים בתורה ליכא בהן מ"ע. ובפרישה (ח) מוסיף, דדוקא בימיהם שהיו לומדים תורה שבע"פ שלא מן הכתב כי אם על פה היו צריכים ללמוד מס"ת המתוייגת כהלכתה ומדויקת בחסירות וביתירות ופסקי טעמים, כי הם כולם רמזים הם לזכור על ידם תורה שבע"פ... אבל בזמנינו עת לעשות לד' שיש היתר לכתוב ספרים דפיין דפיין כל א' בפ"ע, א"כ **למה לנו לזלזל בכבוד ס"ת לחנם ללמוד מתוכו שלא לצורך** כיון שאין אנו לומדים כלום מחסירות ויתירות ותגין ופיסוק טעמים כבימיהם. ומוסיף הש"ך (סק"ה) וכן נראה עיקר כהרא"ש ודלא כב"י והב"ח. וכן סובר הערוה"ש (ח-ט) עיי"ש ראייתו. ועיין ט"ז דאף שלפי משמעות הלשון של הרא"ש משמע יותר כדברי הדרישה (שיש פטור בזה"ז) מ"מ נכונים דברי ב"י דהאיך נבטל מ"ע של "ועתה כתבו" בחילוף הדורות.

ד. החיי אדם (ל"א, נ') מביא שירא שמים יוצא ידי כולם (הן לכתוב ס"ת והן ספרים) אם ידו משגת, ואם אין ידו משגת ויבא עיי"ז

כתיבת אותיות חלולות בסיום הס"ת

הרב אברהם לוי - ר"ב 'עוד יוסף חי'

נהגו ישראל שבסיום כתיבת ס"ת מכבדים את הרבנים והקרובים בהשלמת הס"ת ע"י כתיבת האותיות של "לעיני כל ישראל" או שורות אחרונות שמשאיר הסופר. והנה נשאלתי פעמים רבות מה העצה הטובה ביותר, לצאת יד"ח כל הדעות בהשארת האותיות, אם פנויות או חלולות או מופסקות. ומה הדין במקרה שהסופר לא השאיר בסוף הס"ת אותיות חלולות כפי שנהוג בהרבה מקומות מקדמת דנא.

וישנם כמה מנהגים בזה: א) הסופר משאיר אותיות לעיני כל ישראל, והתורמים ואלו המתכבדים ע"י בעל הס"ת מחזיקים בידי של הסופר כשכותב אותיות אלו. וכיום שמעתי מגדולי המורים בזה, שכך יש לנהוג למעשה גם אם המתכבד הוא יר"ש ואפי' אם הוא בעצמו סופר, עכ"ז ע"פ רוב יוצא כמה תקלות בזה, מרוב ההתרגשות ממעמד זה מקלקל את צורת האות, או ששוכח לומר לשם קדושת ס"ת, ובזה מזיק לבעל הס"ת ומוריד הספר מהידורו. ב) הסופר משאיר אותיות חלולות או מפוסקות שתינוק יכול לקוראם, וזה שמתכבד ממלא אותם בדיו, ודין אות חלולה כשרה מעיקר הדין, וכפי שנקטו כל הפוסקים "דאין שיעור לעובי האותיות" וכן אותיות מפוסקות ג"כ ישנם פוסקים המכשירים האות המפוסקת כמות שהיא בלא תיקון, ובזה ישנה בעיה באופן שיש מהמתכבדים שאינם שומרי תורה ומצוות, או שמחזיקים בדעות פסולות ומכשירים פסולים, ולכן ככה"ג נוהגים הסופרים לחזור שוב על הכתב, ובזה מבטל הכתב התחתון.

אולם באופן שהסופר לא השאיר שום אותיות חלולות או מפוסקות כפי הנזכר, וכתב הספר עד תומו, וכעת לא נשאר לבעל הספר לכבד אחרים או כפי מה שיש נוהגים למכור את כתיבת האותיות האחרונות, לטובת בית הכנסת או החזקת הישיבה, דבכה"ג דנו הפוסקים, אם אפשר למחוק קצת מעובי האות או לעשות אותה מפוסקת באופן שהתינוק עדיין יכול לקרוא, ובספר החשוב אוצר הסת"ם (ח"ב עמ' רצז) מביא בשם הקול יעקב והאמרי שפר שאין למחוק שום אות מהס"ת שלא לצורך, משום שכל אות ואות מאותיות הס"ת הם כנגד שמות השי"ת, ואם מחוק אפי' מקצת האות הו"ל כמחוק שמות השי"ת וחייב מכת מרדות, וי"א דאף עובר בלאו. ועכ"פ במקרה שבעל הספר עלול לחלות מעגמ"ג או בספק פיקוח נפש, כתב במשנת הסופר ועוד פוסקים, שאפשר למחוק מעט לעשותם חלולות או מפוסקות כנ"ל כיון שאין זה ממש כמחוק שם ה'. אבל שלא במקום דוחק כזה אין להקל, אלא יש ליעץ לו, שימכור את התפירות, או ירבה בדרך תהלוכת הס"ת, וימכרו את החזקת הס"ת בכל ד' אמות.

וכ"ז שכתבנו שמותר למחוק מעט מהאותיות במקום חולי ועגמת נפש או ספק פיקו"ג, הוא דוקא למחוק מעט מהאות, אבל למחוק כל האות לגמרי ולכתובו מחדש, אסור הוא לכו"ע, משום דאין למחוק בשום פנים ואופן שום אות מאותיות הס"ת שלא לצורך תיקון, מהטעם הנ"ל דהוי כמחיקת השם, וגם דכיון שפוסל את הספר הרי מבטל בזה בידיים מצות עשה של כתיבת ס"ת.

אולם הבאים לשאול לכתחילה מה לעשות, מיעצים להם שימכרו האותיות "לעיני כל ישראל", והסופר יהיה שלוחם של כל אלו שזכו בקניית האותיות, מדין שלוחו של אדם כמותו. ויתכן שגם יוצאים בזה יד"ח מצות כתיבת ס"ת לפי הפוסקים שיוצאים יד"ח בכתיבה ולכן יכוון כשקונה את האות שקונה בזה חלק בספר בשביל לקיים בו המצוה, וטוב אם יתנה זאת שאינו קונה רק זכות כתיבה לכבוד בעלמא, אלא שזה קנין של חלק בס"ת.

ממזר לכתבת ספר תורה

הרב ישראל רוטנברג

כתב המרדכי סוף הלכות קטנות דברים עמוקים בביאור פסול ממזר לכתבת ס"ת, "פסל במס" סופרים ס"ת שכתבו גר או ממזר, ורבינו שמחה כתב דל"ג ממזר משום דקתני התם זה הכלל כל המוציא את הרבים ידי חובתם כותבו, וממזר מוציא רבים ידי חובתם, וכתב ע"ז המרדכי ואיני יודע מנין לו שמוציא הרבים ידי חובתם, דמהיאת דמס" סופרים איכא למילף שאין מוציא או מדאו' או' מדרבנן, וסיים המרדכי ואני ראיתי כתוב דהיינו טעמא דממזר פסול, וכשיגיג לפס' לא יבוא ממזר בקהל ה' נחפו ואינו כתוב אזכרה לשמה, דאפילו אמר נתכוונתי אנו סהדי דלא נתכווין עכ"ל.

הנה לכאורה נתבאר בדברי המרדכי ב' דברים בביאור הא דממזר פסול לכתבת ס"ת, או משום שאינו מוציא רבים ידי חובתם, או משום דאינו יכול לקדש את כל השמות כדינם, ויש לדון הרבה באלו הדברים.

הנה, פשוטם של דברי המרדכי ע"פ המס' סופרים מורים שממזרות היא חסרון בדין ישראל לענין ערבות או מדאו' או מדרבנן, ולפ"ז יתבאר גדר מחודש בדין כתיבת ס"ת שאי"ז רק מעשה עשיית מצווה, אלא יש בזה גדר של ערבות והוצאת אחרים יד"ח, ויתכן שאי"ז דין מיוחד בכתיבת ס"ת אלא בכל עשיית מצווה יהי' דינו כן. וע"ז זה כלול בחידוש ר"ת שאשה אינה יכולה לעשות ציצית, משום דאשה אינה חייבת ומצווה בציצית, אלא אע"פ שממזר חייב במצוות ת"ת וכתבת ס"ת, אעפ"כ כיוון שיש חסרון בערבותו על קהל ה', וא"י זה להוציא אחרים יד"ח, כך אינו יכול להשתתף בעשיית חפצי מצוותיהם. ומרהי"ט אלגזי דחה דרך זו, בפירושו לבכורות פ"ח אות ס"ה הראשון ס"ק ד' מג' מקומות בתוספתא, בפ"ד דברכות א' הכל חייבים מבהמ"ז וכו' וממזרים וכו' כולן חייבים ווציאים את הרבים ידי חובתן, וכן תניא ר"ה כ"ט א' הכל חייבין בתקיעת שופר וכו' וממזרים וכו' ומוציאים את הרבים ידי חובתן, וכן תניא בפ"ב דמגילה לענין מקרא מגילה ממש כלשון הזה, הרי בפרוש דממזר חייב בכל המצוות ולא עוד אלא דמוציא את הרבים ידי חובתן כישראל גמור, ותמה על השו"ע יו"ד סי' רס"א ס"ד והפוסקים שהביאו דברי המ"ס והמרדכי להלכה, והאחרונים באו"ח סי' נ"ג שהביאוהו לענין ש"ץ, שממזר אינו יכול להוציא את הרבים, דבתלתא הוא חזקה, דודאי ברייתא מתרצתא היא ומוציא את הרבים ידי חובתן.

וכן נראה דרכו של הברכי יוסף יו"ד סי' פא"ר שפסל ממזר להיות ש"ץ ולכתוב ס"ת והכשירו לכתבת תפילין, ואף שלא ביאר טעמו, נראה שזה סברתו, שפסול ממזרות הוא מענייני קהל ה' ובכללם קה"ת, וכן נקט במ"ב סי' נ"ג סק"ג, וביאור דבריו הוא דדוקא בקריאת התורה דהיא מדברים שבקדושה דבענין לה עניני עדה וקהל ה', בזה הוא דממזר אינו יכול להוציא את הרבים ידי חובה, משום דאינו בקהל ה'. ובזה מתורצות קושיות מהרי"ט אלגזי מבהמ"ז ושופר, דאף אם נתקבצו רבים לצאת ידי חובת שופר ע"י הממזר, אין במצוות דין בקהל ה', ומש"ה אין חסרון בממזר להוציאם ידי חובה, משא"כ בקה"ת ותפילת צבור שהם בקהל ה' בזה ממזר אינו יכול להוציא ידי חובה.

ולפי זה ס"ת שכתבו ממזר אינו פסול אלא לקה"ת, אבל מקיימים בו מצוות ס"ת, וכן מדויק לשון השו"ע שאיירי בפסול ס"ת שכתבו ממזר, ולא כתב שממזר פסול לכתבת ס"ת. דמצד כתיבת ס"ת, הוי ככל המצוות שממזר הוא כישראל לכל דבריו, אלא לענין קריאת התורה, כמו דילפינן כל שאינו בקשירת תפילין אינו בכתיבתם, ה"נ אמרינן כל שאינו בקריאת התורה אינו בכתיבתה ולפי זה פסול זה אינו אלא מדרבנן, כיון שקה"ת בציבור מדרבנן, וגם קריאת זכור דעת הרמב"ן שאינה צריכה צבור מה"ת, וקריאת הקהל בלא"ה אינה אלא במלך, ומש"כ המרדכי להסתפק אולי פסול ממזר להוציא יד"ח בקהל ה' הוא מדאורייתא יש לבאר בכמה אופנים, או עפ"י דברי תה"ד שבעינן עשרה לזכור מה"ת, או להיות ש"ץ ברה"ש שמלכויות זכרונות ושופרות דאורייתא לכמה פוסקים, או שעניינה של קה"ת בציבור הוא מה"ת, כלו' דקה"ת בציבור גם מה"ת גדרה בקהל ה' אף שלא נתחייבו לקרוא דוקא באופן זה, ע"י תשב"ץ ח"ב סי' קס"ג, ועי"ל ע"פ הב"ח סי' תרפ"ה דכל קה"ת בשבת חיובה מה"ת לדעת כמה ראשונים. אמנם נראה שאי אפשר לומר גדר זה שס"ת פסול לקה"ת אלא לדעת הראשונים שאין מקיימים מצוות קריאת התורה אלא בס"ת כשר, כיוון דנאמרו דינים בס"ת הוי ככל חפץ דמצווה, דמצוות קה"ת מתייחסת אל הס"ת, ופסלו ס"ת שכתבו ממזר לקיום מצוות קריאת התורה בקהל ה' אבל לדעת הרמב"ם וסיעתו, דאם אין לציבור ס"ת כשר קוראים בפסול, דאין הכשר הס"ת תנאי בקיום המצווה, אלא משום כבוד הציבור כדאי' בגיטין סי' א' (ומשום דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בע"פ לדעת הרב פורת בתוס' סי' א' כל כתבי), וא"כ אין מקום לחדש פסול בס"ת לענין קה"ת, וכיון שס"ת זה כשר הוא וש"ס עליו, שוב אין חסרון בקריאת בו, אף שאין כבוד הציבור שמשמתיש בס"ת שכתבו ממזר, אי"ז כבוד הציבור שהקפידה עליו הגמרא שאין כבודם לקרוא בס"ת פסול וצ"ע.

החשש בכתיבת אותיות אחרונות בס"ת

הרב צבי רותן

המנהג בסוף כתיבת ספר תורה לכבד אנשים לכתוב אותיות בספר תורה. ובגמ' במנחות דף ל. אמר רב ששת אם הגיה בה אפי' אות אחת מעלה עליו הכתוב כאילו כתבו זה אינו ענין לדהכא כיון דהתם מדובר באות האחרונה של הס"ת או בס"ת שהיה בה טעות ותיקן את הטעות ובכה"ג חשיב תיקון בס"ת כולו משא"כ הכא בס"ת שיש הרבה אותיות לכתוב לא חשיב מגיה אות אחת ולא מקיים בזה מצות כתיבה.

אלא כל הענין שיכתבו הרבה אנשים הוא משום ברוב עם הדרת מלך שעושים את המצווה הרבה אנשים וכדמצינו באברי התמיד ביומא דף כה. שהיו זוכים בה הרבה כהנים משום ברוב עם הדרת מלך וכן כתבו תוס' במנחות דף ס. שיש דין ברוב עם הדרת מלך שיעשו שני כהנים את המנחות. אלא שיש להעיר הערה נפלאה דהנה נחלקו האחרונים האם מקיימים מצות כתיבת ספר תורה בשותפות ובפתחי תשובה יו"ד סימן ר"ע סק"א הביא בזה מחלוקת עי"ש וא"כ באופן שהסופר כותב ספר תורה עבור הבעלים ובשליחותם חשיב הספר תורה של הבעלים, אבל שכותבים כל אחד את בספר תורה כל אחד מתכוון לכתוב לעצמו ולא בשליחות הבעלים א"כ יש חסרון דהוה כס"ת של שותפים שבזה לא פשוט שיוציאים במצות כתיבת ספר תורה והכא יותר גרוע דכל אחד חושב שיש לו מצוה נפרדת באות זו ואם הבעלים יכתוב אות אחרונה של הספר תורה יוצא ידי חובה ומשום הגיה אות אחת כאילו כתבו ובאות אחרונה יקפיד הבעלים לכתוב ולא יתן לאחרים דבלא"ה יש חסרון דהוה כשותפים.

אולם דבר זה תלוי במחלוקת גדולה באחרונים דכהיום נוהגים שמשאירים אותיות חלולות ולהשלימים ע"י הציבור וא"כ כיון שהאות שלימה והסופר כותב את כל האותיות עבור הבעלים, ומה שהציבור ממלא את האות בדיו אין בזה חסרון כיון שהס"ת כשר.

ונחלקו בזה הפוסקים האם שייך למלאות את האותיות ע"י אדם שאינו שומר תורה ומצוות או ע"י קטן ובשו"ת דברי מלכיאל סימן צ' ובשו"ת בצל החכמה ח"ד סימן נ"א האריכו בזה להיתר אך בשו"ת יד יצחק פסלה ולדבריו יש להזהיר לבעה"ב שיכתוב לפחות אות אחרונה של הספר ובזה יקיים מצות כתיבת ספר תורה מדין הגיה בה אות אחת יצא, או שצריך להודיע לכל הכותבים שעושים זאת עבור הבעלים ובשליחותם ולא יהיה כס"ת של שותפין.

(וזכורני בקהילתנו כשהיינו בכתיבת אותיות אצל מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, שאלנו אותו מה העניין לכתוב אות בס"ת וענה שזה כסופר בעלמא. ולאחר מכן כשהיינו אצל מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שאלנו ג"כ וענה שמקיימים בזה מצוות כתיבת ס"ת וכל הנ"ל נכתב רק לפי דבריו).

כתיבת ס"ת לקריאת שמו"ת

הרב יצחק ליסיצין

הדרישה (יו"ד ער סק"ח) פירש בדברי הרא"ש ששטור שבזמננו שהותר לכתוב ספרים דפין דפין כל אחד בפני עצמו, א"כ למה לנו לזלזל בכבוד ס"ת לחנם ללמוד מתוכו שלא לצורך כיון שאין אנו לומדים כלום מחסירות ויתירות ותגין ופיסוק טעמים כבימיהם. ולכך אין לנו המצות עשה לכתוב ס"ת. והט"ז הביא דבריו ופליג עליה משום דהיאך נבטל מ"ע של ועתה כתבו לכם בחילוף הדורות. וקשה דהו"ל להט"ז לומר שגם בזה"ז במקומה עומדת המ"ע דכתיבת ס"ת, מפני מה שכתב בעצמו בהל' קריאת שמו"ת (או"ח רפה ס"ק ב) "אני אומר על ירא שמים שיראה לקרות בפני עצמו בס"ת הסדרה לכל הפחות פעם אחת וכו' דהקריאה בחומש לבד אין יוצא בה שפיר דבעינן דברים שבכתב והיינו ס"ת שלימה כדינה".

ומרן הגר"ח ק"ש שליט"א השיבני "שמו"ת דרבנן". והוא חידוש דאע"פ שכל הטעם לפטור הוא כי אין לנו צורך בס"ת, ובאמת נשאר צורך לשמו"ת. מ"מ צורך דרבנן כמאן דליתיה לגבי החיוב דאורייתא לכתוב ס"ת.

ולענ"ד י"ל דסו"ס בהלכות שמו"ת כתב הט"ז דבריו רק ליר"ש, ש"מ דלא פסיקא ליה הכי לחייב הכל לקרות השמו"ת בס"ת. לכך בהל' ס"ת לא נכנס לדון מה"ט נגד הדרישה, אלא כתב טעם אחר ברור שהמצוות אינם משתנות.

מצות כתיבת ס"ת

מצות כתיבת ס"ת נאמרה בפס' ויעתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל, ופ' הרמב"ם (הל' ס"ת פ"ז) כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו. ועי' שאג"א (ס"ל לד) מה שחקר האם העיקר השירה או כל התורה. אכן החת"ס (יו"ד רנד) כ' שהכוונה מעיקרא על כל התורה והוציאה בלשון שירה מפני שהיא עדותה של תורה או מפני שהיא בסופה ותשלום התורה.

וכתב החינוך (מצוה תריג) שנצטוונו להיות לכל איש מישראל ספר תורה, אם כתבו בידו הרי זה **משובח ונאהב מאד**... ומי שא"א לו לכתבו בידו ישכור מי שיכתבנו לו. ולשון הרמב"ם (בסה"מ יח) שצונו שיהיה לכל איש ממנו ספר תורה לעצמו. ואם כתבו בידו הוא **משובח מאד והוא יותר טוב**... ועי' רבינו בחיי פר' כי תבא (כו"א) אם זכה לכתוב ספר תורה בידו הנה שכרו עד שמים גיגי.

ופסק הטור (יו"ד ס' ער) מצות עשה על כל אדם מישראל שיכתוב לו ס"ת **ומאד צריך לחזר אחריה**. ומקור הדין במנחות (ל) הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק, כתבו מעלה עליו הכתוב כאילו קבלו מהר סיני. [לדעת הר"מ והחינוך פירוש מ"ש 'כתבו', כלומר בידו. אמנם השו"ע לא הזכיר שצריך לכתוב בידו, אלא שהמצוה לכתוב משלו. וכ"מ בטור].

וכ' רש"י דאף הלוקח מהשוק מצוה עבד אלא שאם כתב הוה מצוה יתירה טפי. אבל הרמ"א פסק שאם קנה ס"ת שלם ולא הגיה בו כלום, הוי כחוטף מצוה מן השוק **ואינו יוצא בזה**. אכן הגר"א פסק כרש"י שיוצא, וכן נקט הכת"ס (יו"ד קלו).

כ' השאג"א (לו) דכיון שאם חסרה אות אחת בס"ת הוא פסול, א"כ **בזה"ז** יתכן שפטורים מהמצוה כיון שאין אנו בקיאים בחסרות ויתרות. אך המנ"ח (תריג) כ' דמה שאין בקיאים בחסרות ויתרות הם רק בדברים שאין בהם שינוי בפירוש המילה, ובזה אין הס"ת נפסל.

שורש המצוה

כתב החינוך בשרשי המצוה, שיהיה לכ"א מבני" ס"ת מוכן אצלו **שיוכל לקרות בו תמיד** ולא יצטרך ללכת אחריו לבית חברו... ואע"פ שהניחו לו אבותיו, למען ירבו הספרים בינינו ונוכל להשאל מהם לאשר לא תשיג ידו לקנות, וגם למען יקראו בספרים חדשים... פן תקוץ נפשם בקראם בספרים הישנים שיניחו להם אבותיהם. [ועי"ש בסו"ד שכ' וכל המקיים אותה יהיה **ברוך ויחכם הוא ובניו**]. וכך מבואר בדברי הרא"ש שהמצוה היא **כדי ללמוד** בספר, [ולכן ס"ל שבזמננו מתקיימת בשאר ספרים, עי' לק'].

ובשו"ת מהר"י בי רב (סי' סב) ביאר לפי"ז הטעם **שאינו מברכים על כתיבת ס"ת**, כיון שאין עשייתה גמר מצוה, אלא גמר המצוה היא הקריאה שיקרא בו. [ועי' בזה בחת"ס או"ח נב ויו"ד רנד, כת"ס יו"ד קכט וקלו, אבנ"ז יו"ד שנב].

אך בדברי הר"ן (מגילה ה: מד"ה) מבואר דמצות כתיבת ס"ת היא **מצוה בפני"ע שיהיה לו ס"ת**, כמו תפילין ומזוזה, ולא רק בשביל ללמוד בו. שחילק בין מצות קריאתו למצות כתיבתו שדוקא בזה דין ס"ת שווה לדין תפילין ומזוזה. וז"ל, שסת"ת שוה בו עם תפילין ומזוזות שהרי תפילין ומזוזות אין מצותן לקרות בהן אלא שחייב כל איש מישראל לקבוע מזוזה ולהניח תפילין, **וכיוצא בזה בס"ת** חייב כל אדם לכתוב ס"ת לעצמו, ובמצוה זו כשם שתפילין ומזוזות אפילו אות אחת מעכבן כך ס"ת אפילו אות אחת מעכבו שלא קיים מצות כתיבתו.

הקדשת ס"ת לביהכ"נ

הפתיח תשובה (ג) הביא מחלוקת במי שכותב ס"ת ומקדישו לביהכ"נ, שדעת התורת חיים (סנהדרין כא:): דלאו שפיר עבד, דכיון שהקדישו אינו שלו ולא יוצא יד"ח. מאחר שאין המצוה בכתיבה בלבד, וגם אם נאבד צריך לכתוב חדש, ולכן אין להקדישו א"כ כותב לעצמו אחר. וכ"כ הברכ"נ בשם בית יהודה. וכ"ד האבנ"ז (או"ח מ), וכ"פ באגרו"מ (או"ח ח"א נב).

והגרע"א הביא מכאן ראייה שאין יוצאים בס"ת של שותפות (עי' לק') דאל"כ למה לא יצא יד"ח כשמסרו לביהכ"נ, והלא גם לו יש חלק בו. [ועי' בביאור הרי"ף לרס"ג (פרשיות ס') דכ"ש מדברי התו"ח שצריך שתשאר אצלו בתיקונה. ואם נפסל הס"ת הרי הוא בטל מהמצוה עד שיתקן אותו, ועי' תשוה"נ ח"ב תקכ"א].

אך הבני יונה כתב שגם אם נאבד א"צ לכתוב חדש, וכ"ש אם הקדישו שמצות הכתיבה עדיין שלו. אכן ג"כ מודה שיותר טוב שלא יקדיש, [אלא ישאיל]. עי"ש בפת"ש. [ובזמננו נהגו שהתורם נותן לביהכ"נ בתורת שאלה לעולם, אכן יש להעיר שאם עושים **ביטוח לס"ת**, לכאן התורם הוא זה שצריך לשלמו כיון שהוא חייב באחריותו כד' התו"ח, אבל אם ביהכ"נ משלם את הביטוח צריך להתנות שעושה זאת בתורת שומר ולא כבעלים].

כתיבת ס"ת ע"י הציבור

נחלקו הפוסקים אם המצוה מתקיימת בכתיבה ע"י **שותפים**, כמו שהביא הפת"ש ביו"ד ס' ער, מהבית אפרים ועוד, שנסתפקו בזה דלמא בעינן כולו משלכם לאפוקי שותפות כמו גבי אתרוג, עי"ש.

והאו"ש (הל' ס"ת פ"ז) האריך בזה ובתוך דבריו כתב דאף אם נימא דיוצאין בשל ס"ת בשותפות, מ"מ אם בין השותפים נמצא מי שאינו בר חיובא אינם יוצאים, דאף דהס"ת כשר, מ"מ אינו מקיים מצות כתיבת ס"ת, ולכן אם נשים תורמות לכתבת ס"ת א"א לצאת בו. [כ"ד הרמב"ם שנשים פטורות, אך השאג"א (סי' לה) נוטה **שנשים חייבות**, דאף דפטורות מת"ת, מ"מ המצוה אינה תלויה בת"ת, מה גם שמברכות ברכה"ת מפני שמצוות ללמוד את מצוותיהן. ועי' בית הלוי (ח"א ו) שהשיג עליו].

וכך נקט בערוה"ש (ער,יא) דהעיקר שלא יצא בשותפות, ומה שדרך העולם שחבורה אחת כותבים ס"ת, הוא מצוה וזכות בעלמא אבל לא שבזה יצאו יד"ח המצוה.

אך הבית הלוי (ח"א ו סק"ו) לימד זכות על המנהג שמשותפים ביחד לכתוב ס"ת, וביאר שיוצאין בשל שותפות, עי"ש. [ועי' בתשוה"נ ח"א תרכ"ו וח"ב תקיט דכ"ז דוקא בשותפין שיש להם בעלות על הס"ת (אף כשמופקד בביהכ"נ) וכ"א שותף בכל הס"ת, אבל אם נמסר לציבור ושייך לביהכ"נ לא מקיימים המצוה כיון שאינו שלהם. אכן מאידך יש להקל בכ"ז בזמננו כיון שהס"ת אינו ללמוד בו אלא לקריאה בציבור].

מצות כתיבת שאר ספרים

כ' החינוך שם דאע"פ שעיקר החיוב דאורייתא הוא בס"ת, אין ספק **שגם בשאר הספרים** שנתחברו על פירוש התורה יש לכל אחד לעשות מהם כפי היכולת מן הטעמים שאמרנו, ואע"פ שהניחו לו אבותיו מהן רבים. וכו'.

אך דעת הרא"ש שבזמננו **עיקר המצוה** בשאר ספרים, כמ"ש הטור (שם) בשמו שזה לא נאמר אלא לדורות הראשונים שהיו כותבין ס"ת ולומדים בו, אבל האינדא שכותבין ס"ת ומניחים אותו לביהכ"נ לקרות בהם ברבים, מ"ע על כל ישראל אשר ידו משגת לכתוב חומשי התורה ומשנה וגמרא ופירושיהם להגות בהן הוא ובניו. וביאר שהרי טעם מצות כתיבת התורה היא כדי ללמוד בה (עי' לעיל בשורש המצוה), ועי" הגמרא ופירושה ידע פירוש המצות והדינים. וכ"ד רבינו ירוחם בשם הגאונים.

ותמה הב"י היאך החליפו את המצוה, והול"ל שגם עכשיו חייבין לכתוב ס"ת וילמדו בהן ולא לפוטרו מכתבת ס"ת. ולכן מסיק שלא באו אלא לחדש לנו חיוב כתיבת חומשים וגמ' ופ' שגם הם בכלל מצות כתיבת ס"ת **זה יותר מצוה** מלכתוב ס"ת ולהניחה לביהכ"נ לקרה"ת, אבל עדיין כתיבת ס"ת היא עיקר המצוה.

אך הפרישה (ח) חולק על הב"י וביאר את טעם הרא"ש שהמצוה בס"ת היתה דוקא בזמן חז"ל שלמדו תושבע"פ שלא מהכתב, והיו צריכין ללמוד מס"ת מתווייג ומדוייק בחסירות ויתירות ופסקי טעמים, כי כולם רמזים לזכור תורה שבע"פ. אבל אחרי שנכתבה תושבע"פ בספר, א"כ למה לנו לזלזל בכבוד ס"ת לחנם ללמוד מתוכו שלא לצורך. והסכים עימו הש"ך (ה), אך הטי"ז (ד) נקט כהב"י.

מצות קניית ספרים והדפסת חידו"ת

שיטת הרא"ש (כנ"ל) שבזה"ז עיקר קיום מצות כתיבת ס"ת היא בכתיבת שאר ספרים שלומדים בהם. והוסיף הלבוש (יו"ד שם) שבזמננו שס"ת מיועד רק לקרוא לביהכ"נ, ושאר עיקר לימודנו ועיונונו הוא בספרים, **אין אדם יוצא ידי חובתו בכתיבת ס"ת לבד**, אלא כל איש אשר ידו משגת לכתוב חומשי תורה והמשנה והגמרא ופירושיהן או לקנות אותם, ה"ז חובה ומוטל עליו בכלל מצות עשה זו יותר מכתבת התורה, **ובלתם לא קיים המצוה כתיקונה**.

וכתבו האחרונים דלשי' הרא"ש פשיטא שיוצא בקניית ספר מודפס וא"צ לכתוב בעצמו (עי' רב פעלים ח"ב או"ח כד), אמנם הדעת קדושים (ער,ז) תמה מ"ט חלוק מכתבת ס"ת. וביאר באג"מ (או"ח ח"ד לט) דהוא מפני שלא שייך שאדם יכתוב את כל הספרים שצריך ללמוד בהם, [ואם יכתוב לא יספיק ללמוד בהם].

אך הנפש חיה (יו"ד ס' עה) תמה לשיטת הרא"ש, היאך יעשו בזמננו שקונים ספר מודפס, והרי אין מקיים בזה המצוה דהוא כקונה ס"ת מהשוק [שלד' הרמ"א לא יצא כנ"ל]. וכתב דמי שלומד בספרים ומגיה אותם שפיר מקיים דהרי בס"ת אם הגיה בה אות אחת כאילו כתבה. ומכ"ש מי שמוסיף ומחדש בהם לא גרע מהגהת אות אחת. וכ"ש מי שזוכה להדפיס חידושיו שלמד עפ"י הספרים שנדפסו כבר, לשי' הרא"ש "אפשר דבזה מקיים עושה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל" [אם יש בהם דבר אחד לאמיתה של תורה]. ועי"ע בהקדמתו שכ' דיתכן דעי"ז יוצא יד"ח בכל הספרים שקנה מתחילה ללמוד.

תגובות

מה שדן הרב י.מ. רוטשילד בגליון ראש השנה לגבי מי שחשב בתקיעות יום א' דרה"ש שהוא יום ב' דרה"ש, אם יצא יד"ח בתקיעות [שהיה מצווה צריכות כוונה, והוא התכוון למצווה דרבנן (תק"ש ביום שני) ולא למצווה דאורייתא, וכו']; ודן לומר שאע"פ שהתכוון לדרבנן, מ"מ מועיל לדאורייתא.

יש לציין שהגר"א גניחובסקי זצ"ל (פנינים משולחן רבינו הגרא"ג - הובא ב"קובץ גיליונות" רל"ג), הביא הוכחה נוספת דכוונה למצווה דרבנן מועילה למצווה דאורייתא, מדברי המשנה ברורה (סי' ר"ט סק"ו) שאדם שטעה וסבר על הלחם שאכל שהוא אחד מחמשת המינים, והתחיל לברך בא"י אמ"ה על המחיה, ונזכר, יכול לסיים הזן את העולם כולו וכו' ויוצא יד"ח ברכה"ז, דמחיה נמי מזון הוא (עכ"ד המ"ב). - ולכאור' הרי הוא התכוון לברכת על המחיה שהיא דרבנן, ואיך יצא יד"ח ברכה"ז? שהיא דאורייתא? - אלא ע"כ דכוונה לדרבנן מועילה לדאור', וכמסקנת הרב רוטשילד הנ"ל (א"ה, אמנם אולי היה אפשר לדון בדבריו, דשאני התם שבסוף הברכה כבר ידע שהוא מברך ברכה"ז ושפיר כיוון לדאורייתא, משא"כ הכא בתקיעת שופר, שמתחילה ועד סוף כיוון רק למצווה דרבנן, ואכמ"ל).

ובאיבעיא שהסתפק הרב י.ש. שטראוס בהא דכתב הרמ"א (סי' תקצ"ו) דקטן אפי' הגיע לחינוך מותר לומר לו לתקוע ברה"ש גם אחרי שיצאו יד"ח התקיעות, אם מותר גם בשופר פסול.

לכאור' תלוי הדבר במחלוקת הפוסקים. שהרי הסיבה שאין מעכבין את התינוקות מלתקוע היא כדי לחנכם במצוות תק"ש (רש"י ר"ה לג: ד"ה תינוקות), ומצינו מחלוקת אם חינוך קטן למצוות הוא דווקא כשהקטן מקיים את המצווה כהלכתה, או גם כשהמצווה אינה כשרה מ"מ חינוך למצוות יש כאן - יעויין במשנ"ב (סי' תרנ"ח ס"ק כ"ח ושעה"צ שם ס"ק ל"ו), דהביא מחלוקת אם קטן מקיים מצווה בלולב שאינו שלו ביו"ט ראשון. אמנם איתא בסוכה (ב: דסבר ר' יהודה שסוכה למעלה מ-כ' אמה כשרה, ויליף מהילני המלכה שהיתה סוכתה גבוהה מעשרים אמה, וישבה בה עם בניה (הקטנים) ו"אי אפשר דלא הוי בהו חד שאינו צריך לאמו". וכתב הריטב"א (שם ד"ה א"ר יהודה) וז"ל - "מהא שמעתי דקטן שמחנכין אותו במצות [- יש -] לעשות לו מצוה בהכשר גמור כגדול, דהא מייתי ראי' בשמעתין מסוכה של הילני משום דלא סגיא דליכא בבניה חד שהגיע לחנוך דבעי סוכה מעלייתא" וכו' (כלו' דאם הקטן יוצא יד"ח גם במצווה שאינה כהלכתה, א"כ מאי ראייה מהילני, אולי עשתה לבניה סוכה פסולה, ולא באה אלא להרגילם במצוות סוכה), ו"גדולה מזו אמרו במסכת עירובין" וכו', יעוי"ש. ולדבריו כשאין הקטן עושה את המצווה בהכשר, אין כאן מצוות חינוך, וממילא א"א לתת לו לתקוע בשופר פסול.

הרב יצחק קדמון

מה ששאל הרב יהודה שלמה שטראוס אם מותר לקטן לתקוע בשופר פסול, באמת תלוי אם יוצאין ידי חינוך כשתוקעין לו בשופר פסול (וכגון דבר שאינו ניכר), ומ"מ יש לומר דאפילו הכי אינו מוקצה למצוותו כיון שאינו חפץ של מצוה אלא לשם חינוך, ובקטנה פשוט שאין לתקוע שאין בזה משום חינוך.

הרב דוד אריה שלינגר

איבעיא

בסיום הסליחות אמרין "מרן דבשמיא לך מתחנו, כבר שביא דמתחנו לשבויה. כולהון בני שביא בכספא מתפרקין, ועמך ישראל ברחמי ובתחנוני...". ובפשוטו נראה דקאי על שבי החטא, דהא לפני כן אמרין "עבדך אגן ומרודינן קמך וכו' הא בשביתא".

וצ"ב מהא דאיתא בדניאל (דכד) "וחטאך בצדקה פרוק", וכן איתא בגמ' (ר"ה טז:): שצדקה היא אחד מד' דברים המקרעין גזר דינו של אדם. וכו"ה ברמב"ם (פ"ב ה"ד מהל' תשובה) שמדרכי התשובה לעשות צדקה כפי כוחו. וא"כ גם לשב בתשובה יש לכאור' אפשרות לפדות את חטאיו בכסף, דהיינו צדקה. ואף דבממון לבד לא סגי, מ"מ קשה אמאי נקט "ועמך ישראל ברחמי ובתחנוני", דמשמע שרק באופן זה יכול לכפר על חטאיו, ואמאי לא הזכיר גם נתינת צדקה, שהיא אחת מדרכי התשובה. ובפרט למש"כ המהרש"א שם דאף אם נגזר על האדם מיתה ח"ו, צדקה תצילנו, כדכתיב "וצדקה תציל ממות", דתשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה.

ואי נימא דאיריין הכא בשבי הגלות, ג"כ קשה שהרי גם בכסף ניתן להפדות מן הגלות, כדאיתא בגמ' (ב"ב י). תניא ר"י אומר גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה. שניא "כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות".

הרב אברהם ישעי' פרידליס

דרושים חברותות:

טלפון	שעה	מקום	נושא
0533137740	00.00-2.30	גמיש	בית תפילה
0527171075	10.00-11.00	ברכפלד	גמיש
0527180889	10.00-11.00	חשמונאים	גמרא
0504119613	10.00-11.30	תחילת נתיבות המשפט	גמרא
0533117900	10.00-13.00	זכור לאברהם	מס' נדה דף ליום
0533142059	11.00-13.00	היכל יצחק	גמ' עיון
0548593364	16.00-17.30	אזור בית אבא	גמיש
0548468589	16.00-18.00	נאות שמחה	דף היומי
0527177760	19.15-22.15	גמיש	גמיש
0533159551	22:00 - 20:00	גמיש	לימוד קליל
0527126563	21.00-22.30	ברכפלד	דף הומי
089791487	30..21.00-23	גמיש	שבת בעיון קל
0527126335	21.00-23.00	אוהל תורה ברכפלד	דף היומי
0527665995	7.30-10.30	גמיש	קנין הלכה
0533138854	7.30-7.45	נתיבות המשפט	גמיש
0548456965	7.30-8.30 פעם בשבוע	גמיש	גמיש
9743303	7:30 (בוקר)	גמיש	פתוח
0548468589	9.30-10.30	נאות שמחה	חומש משנה ג'ך
0548462992	9.30-12.30	מודיעין	גמרא
0527693513	9.30-13.00	גמיש	גמרא
0527692923	בוקר או ערב	עדיף ברכפלד	קנין הלכה
0527171260	גמיש	כולל בית אבא \ אוה"ח	יומא
0527122518	גמיש	גמיש	גמ' נדרים\שבועות
0527693109	גמיש	גמיש	שעור לבעלי בתים
0527689157	גמיש	גמיש	גמרא
0527619839	גמיש	קרית ספר - גמיש	גמ' ברכות
0527634939	גמיש	גמיש	
0527130217	גמיש	גמיש	איסור והיתר מסלול בחינה
0583276113	גמיש	גמיש	ברכות
0527187251	גמיש	שבת עד הלכה	
0583241955	כשעה במשך היום	בית תפילה	טוש"ע חזרה
0548420656	לפני הניצ' רבע שעה	סלבודקה אור החיים	משנה ברורה
0548463235	ערב	גמיש	מעונין ללמד
0548417939	ערב	גמיש	גמיש
0548461687	שבת אחה"צ	נאות הפסגה	טור ב"י הל' שבת

לקביעת חברותא התקשר עכשיו: 0533-15-46-95 והשאר הודעתך

« המשך מעמ' 1: קיום כתיבת ס"ת בשאר ספרי קודש

לידי ביטול תורה, שאין לו ספרי גמרא ופוסקים, נ"ל דלכו"ע הם קודמים לס"ת, דבדואי ת"ת חשוב יותר מכתבת ס"ת, שהרי מוכרין ס"ת ללמוד תורה, ועיי"ש שהספקת לומדי תורה קודם לכתבת ס"ת, ע"כ. ומו"ר הגר"ט גולדשטיין זצ"ל רה"י עמק הלכה, סבר שלדינא י"ל דמה שרבים מקילין שאין כותבים ס"ת, מפני שסומכין על הפרישה והש"ך. אולם אלו שמחמירין הוא מפני שיטת הב"י, ושיטה זו היא היותר מסתברא. ולדינא הוי ספק דאורייתא. ומי שיכול לכתוב בעצמו או לשכור סופר תבוא עליו ברכה. וכן מצינו שכמה וכמה גדולי ישראל כתבו או שכרו סופר לכתוב להם ס"ת, ע"כ.

להנצחות
ופרסום בגליון:
052-7678393

לקבלת הגליון בדוא"ל בקביעות
בכל ערש"ק, יש לשלוח בקשה לכתובת:
a740700@gmail.com

מראשית השנה ועד אחרית שנה הכרת הטוב לעומקא דפרשה

באמצעות "נדרים פלוס"

בתפריט קופות נוספות : עומקא דפרשה

או בטלפון: 03-76-30-585 "נדרים פון" שלוחה 74 [ע"ד]

גליון סוכות

בענייני ישיבת סוכה ובענייני שמחת המועד

יצא בס"ד בערש"ק פר' האזינו

קבלה בדוא"ל בלבד עד מוצאי יוה"כ

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא
בדוא"ל: a740700@gmail.com